

Nincstelenül távoztak a svábok Magyarországról

1945. december 22-én - bő másfél évvel a magyarországi zsidóság deportálása után - a magyar minisztertanács rendeletet alkotott arról, hogy a 300-400 ezer fős magyarországi németységnek el kell hagynia Magyarországot, vagyonuk pedig a magyar államra száll. Az első vonat 1946. január 19-én indult Budaörsről.

Magyarország és a németység története közel ezer éve egybefonódik. Közös történelmünk során a békés együttélés és a háborúskodások váltották egymást: a háborúk jellemzően kívülről érkeztek, míg az országban megtelepedett németek alapvetően konfliktusmentesen éltek mindennapjaikat a többi nemzettel.

Magyarországra már a középkorban megérkeztek az első németek: Erdélyben és a mai Szlovákia északi részén telepedtek meg a szászok, akik jellemzően városlakók voltak, jelentős részben hozzájuk kötődik a magyarországi városok és kereskedelem születése. A második nagy betelepítési hullám a 18. században következett be: a török háborúk okozta lakosságcsökkenést a bécsi udvar szervezett betelepítésekkel

próbálta pótolni. Az ekkor Magyarországra költözött német csoportokat nevezzük sváboknak: ők főként a török háborúk által leginkább sújtott területeken, vagyis a Pest-Buda környékén, Fejér, Veszprém, Somogy és Tolna megyében, Duna-Tisza közén és néhány egyéb helyen telepedtek meg.

Cipekedő svábok a kitelepítéskor FORRÁS: WIKIMEDIA/BUNDESARCHIV

A 19-20. század fordulójára a magyarországi némettség jelentős szerepet töltött be az ország életében. Számarányát tekintve a mai Magyarország területén élők kb. 7%-át tették ki 1910-ben, míg az egész történelmi Magyarország lakosságának kb. 10%-át alkották a szász és sváb kisebbség tagjai. Társadalmi megoszlásuk is jellegzetes: a magyarországi németek egyrészt városlakók voltak, másrészt pedig a főként a Dunántúlon és a Duna-Tisza közén élő svábok virágzó földműves gazdaságokat vezettek.

Trianon után

A trianoni békét követően a csökkent területű Magyarországon a mintegy félmillió, jellemzően a földművelésből élő sváb közösség a legnagyobb nemzeti kisebbség lett, a lakosság mintegy hat-hét százalékát alkották. A magyarországi svábok körüli konfliktusok kiéleződése az 1930-as évek közepére-végére tehető. Ez egyrészt Hitler hatalomra jutásának volt köszönhető: a minden német egységét hirdető hitleri nemzeti szocialista politika a magyarországi svábok körében is talált támogatókat.

Az ő szervezetük lett az 1938-ban megalakult Volksbund, amely nemzeti szocialista szellemben igyekezett propagandatevékenységet kifejteni. Ezt a célt segítette, hogy a magyar és a német kormány között 1940-ben olyan egyezmény született, amely kizárólag a Volksbund számára engedélyezte a szervezkedést a magyarországi németek körében. A Volksbund csak 1944-re került teljesen náci befolyás alá, ekkor viszont már az SS-be is kényszersorozták a magyarországi németek köréből, ráadásul mindebben a magyar hatóságok is segítettek.

Minden vagyonuk az államra maradt FORRÁS: WIKIMEDIA/BUNDESARCHIV

A magyarországi németek helyzetének alakulásában a másik döntő tényező a belpolitikai viszonyok változása volt. Az 1930-as évek végének fölerősödő antiszemita hangulata mellett erős teret kapott a németellenesség is. Miként azt Ungváry Krisztián bemutatja tavaly megjelent *A Horthy-rendszer mérlege* című könyvében, a svábokban sokan a magyarságra leselkedő olyan veszélyt láttak, mint amit a zsidóságnak tulajdonítottak. Ez részben abból is fakadt, hogy a magyarországi svábok - a zsidósághoz hasonlóan - speciális, kiemelkedő szerepet játszottak a polgári átalakulásban, vagyoni helyzetük jóval kedvezőbb volt a magyarországi átlagnál. A korban egyre inkább elterjedő nézetek éppen az átlagnál kedvezőbb körülmények között élő svábokat és zsidókat okolták Magyarország társadalmi problémáiért. A kialakuló közhangulatot jól jellemzi például Illyés Gyula *Pusztulás* című írása.

Kevésbé ismert tény, hogy a svábok kitelepítésének gondolata már a háború alatt fölmerült. Ezt szorgalmazta egyrészt maga Hitler is a kelet-európai németekkel

kapcsolatban: Magyarország területéről is szerette volna „hazatelepíteni” a németeket, hogy megakadályozza asszimilációjukat és erősítse a Harmadik Birodalmat. A svábellenesség miatt a magyar kormánynak és az értelmiségi elit jelentős részének sem lett volna ellenére a németek kitelepítése, hiszen az így fölszabaduló föld segített volna például a szegényparasztság földhiányának megoldásában. Az 1940-es évek elején föl is merült ez a gondolat a magyar és a német kormány diplomáciai érintkezésében, ám a háborús viszonyok miatt nem volt kivitelezhető a visszacsatolások után már közel 800 ezres magyarországi németség kitelepítése.

Viták a kitelepítésről

Magyarországon a harcok 1945 áprilisában fejeződtek be, az országban élő németek zaklatása azonban már előbb elkezdődött: a szovjet csapatok az erre vonatkozó rendeletek értelmében már 1944 decemberében elkezdték a sváb férfiak összefogdosását és munkaszolgálatra hurcolását, az így elhurcoltak száma több tízezerre tehető. 1945 elején aztán megkezdődött az önbíráskodás is: az éppen csak szárnyait bontogató új kormányzat még nem volt képes az egész ország területén egységes elveket érvényesíteni a törvények végrehajtásában. Jól érzékelhető például az önbíráskodás abban, hogy a magyarországi németek földjeit nagy mértékben vették igénybe a földosztás céljaira.

Az amerikaiak nem voltak megelégedve a kitelepítés körülményeivel FORRÁS: WIKIMEDIA/BUNDESARCHIV

1945 márciusától kezdődően került a viták középpontjába a magyarországi németek kollektív bűnösségének problémája. A vitában a pártok különböző álláspontokat foglaltak el: a Nemzeti Parasztpárt és a Kommunista Párt például a kollektív bűnösség elve alapján valamennyi német kitelepítését kívánta, míg például a Szociáldemokrata Párt lényegesen mérsékeltebb álláspontot képviselt.

A viták középpontjában egyrészt az állt, hogy elvileg helyes-e a kollektív bűnösség kimondása, másrészt fontos kérdés volt az is, hogy a magyarországi németek kollektív megbélyegzése és kitelepítése egyúttal döntő érvet adhat [a felvidéki magyarok üldözését](#) a kassai kormányprogram alapján megkezdő csehszlovák kormánynak is, és morálisan egyszerűen megsemmisíti a magyar kisebbséget védő álláspontot. További szempontot jelentett a földosztás kérdése: a magyar szegényparasztság földhöz jutásához és a háború utáni szociális katasztrófa enyhítéséhez föl kívánták használni a svábok földjét és vagyonát is.

Sokak szerint a csehszlovák kormány diplomáciai manővereinek eredményeként került be végül az 1945 nyarán Potsdamban ülésező nagyhatalmi konferencia döntései közé is a magyarországi németek kitelepítése. A potsdami határozat és annak novemberben született pontosításai nem mondták egyértelműen azt, hogy kötelező az érintett államoknak felelősségre vonniuk és kitelepíteniük a németeket. Jól jelzi a mozgásteret, hogy az 1945. december 22-én a magyar minisztertanács csak heves és hosszú vita után fogadta el a kitelepítésről és jogfosztásról szóló kormányrendeletet.

A svábok kitelepítése

A 12330/1945 M.E. rendelet értelmében Németországba történő költözésre köteleztek mindenkit, aki az 1941. évi népszámlálás alkalmával német nemzetiségűnek vagy német anyanyelvűnek vallotta magát. Ez a szempont nem vette figyelembe azt, hogy a népszámláláson történő adatszolgáltatásnak nem lehet semmilyen következménye az érintettekre nézve, és még azt sem vette tekintetbe, hogy 1945-ben valószínűleg sokan válaszoltak volna másképp a fölített kérdésekre, mint az 1941-es, egészen más történelmi körülmények között. Mentességet csak azok kaptak, akik igazolni tudták, hogy hűségesek maradtak a magyar nemzethez a nehéz

időkben, vagy üldözték őket azért, mert magyarnak vallották magukat. Jellemző, hogy a rendelet eleve 10%-ban maximálta a mentesíthetők létszámát.

A rendelethez kapcsolt végrehajtási utasítások azt is szabályozták, hogy a kitelepített svábok minden tulajdona a magyar államra száll. Erre azért is szükség volt, mert a magyar kormány tervei szerint a Csehszlovákiából érkező magyarokat és a földosztásból kimaradt alföldi szegényparasztokat kívánták betelepíteni a svábok üresen maradt házaiba. Ez utóbbi szempont - túl a kollektív bűnösség kimondásán - sürgetően hatott a kitelepítés végrehajtására.

1946. január 19-én indult az első kitelepítettekkel teli vonat FORRÁS: YOUTUBE

A kitelepítést több lépcsőben hajtották végre. Az első és legnagyobb lépcső 1946 januárja és júniusa között történt, ekkor közel 120 ezer német hagyta el Magyarországot, úti céljuk Németország amerikaiak által megszállt zónája, a későbbi Nyugat-Németország volt. Ekkor az amerikaiak követelésére állt le a kitelepítés, akik elégedetlenek voltak a kitelepítés körülményeivel. Később újraindultak a kitelepítések, ám a hidegháború közeledtével 1947-ben nyaratól az amerikai zónába már nem szállítottak több németet. Ezért a későbbiekben, 1947-48-ban a szovjet zónába, a későbbi NDK-ba folytatódtak a kitelepítések.

Összességében elmondható, hogy 1946 és 1948 között több mint 170 ezer német kényszerült elhagyni Magyarországot. A háború alatti vándorlásokkal együtt a magyarországi németség összességében kevesebb, mint a felére csökkent, alapvetően megváltoztatva ezzel a Dunántúl etnikai színezetét, és felgyorsítva a maradék németség beolvadását. A magyarországi németek összesen 640 ezer holdnyi földbirtokából a földosztás és a kitelepítések során 500 ezer hold földet vettek el, ezeket túlnyomórészt az országon belül áttelepülő gazdáknak, kisebb részben a Csehszlovákiából menekülő magyaroknak adták. 60 400 házból 15 650 maradt a svábok tulajdonában.

Az első kitelepítettekkel teli vonat indulásának napját, január 19-ét a magyarországi németek elhurcolásának emléknapjává nyilvánította 2012-ben az Országgyűlés. A Magyarországról kitelepített németeknek és leszármazottaiknak külön szervezetük van, az azonos faluból távozottak közül sokan ma is igyekeznek tartani a kapcsolatot.

FORRÁS: origo.hu